

Examen VWO 2026

tijdvak 1
woensdag 20 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 25 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 49 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Voedselhypes

Bij deze opgave hoort tekst 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Deze opgave gaat over voedselhypes, zoals de cromptouce. Een cromptouce is een combinatie van een croissant en een tompouce. De croissant is een luchtig zoet broodje in de vorm van een halve maan. De tompouce is een gebakje met bakkersroom en roze glazuur. In 2023 werd de cromptouce via sociale media in korte tijd enorm populair.

Gebruik tekst 1.

Volgens foodtrendanalist Ammerlaan maakt eten deel uit van de identiteit van mensen.

- 3p **1** Beredeneer of een identiteit die ontleend is aan voedselhypes bij individualisering past. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept identiteit en informatie uit tekst 1;
 - de omschrijving van het kernconcept individualisering en informatie uit tekst 1.

Gebruik tekst 1.

Oliebollen zijn gefrituurde bollen van deeg. Een olieponce is een kruising van een oliebol en een tompouce.

Er zijn verschillende paradoxen van modernisering.

- 2p **2** Beredeneer dat de paradox generalisering versus pluralisering te herkennen is in de olieponce. Gebruik in je redenering:
- een omschrijving van generalisering uit de paradox en informatie uit tekst 1;
 - een omschrijving van pluralisering uit de paradox en informatie uit tekst 1.

Gebruik tekst 1.

In tekst 1 beschrijft foodtrendanalist Ammerlaan de ontwikkeling van voedselhypes.

Er zijn verschillende sociaalwetenschappelijke paradigma's. Twee daarvan zijn het functionalisme-paradigma en het conflict-paradigma.

- 2p **3** Beredeneer vanuit een **ander** paradigma de ontwikkeling van voedselhypes volgens Ammerlaan. Gebruik in je redenering de naam en een aanname van het gekozen paradigma en informatie uit tekst 1.

Zie tekst 1.

Volgens tekst 1 klinkt er nationale trots door in de cromptouce, een kruising tussen twee klassieke baksels: de Nederlandse tompouce en de Franse croissant.

Er zijn twee wetenschappelijke benaderingen van de nationale cultuur.

- 1p **4** Geef vanuit een van deze benaderingen een verklaring voor de nationale trots op de cromptouce. Gebruik in je verklaring de naam en een omschrijving van de gekozen wetenschappelijke benadering van nationale cultuur.

Gebruik tekst 1.

Hofstede onderscheidt zes dimensies van culturen. Een daarvan is de dimensie met de pool individualistisch en de pool collectivistisch.

- 2p **5** Beredeneer welke pool van een **andere** dimensie te herkennen is in voedselhypes. Gebruik in je redenering de naam en een omschrijving van de pool van de gekozen dimensie van Hofstede en informatie uit tekst 1.

Gebruik tekst 1.

In tekst 1 staat dat sociale media onze kijk op eten veranderen, waardoor bijvoorbeeld 'cloud eggs' populair zijn geworden.

Culturen, waaronder onze eetcultuur, zijn dynamisch van karakter.

- 2p **6** Beredeneer dat socialisatie via sociale media onze kijk op eten verandert. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept socialisatie en informatie over sociale media uit tekst 1;
 - het dynamische karakter van cultuur en informatie over eten uit tekst 1.

Opgave 2 Voetballen in Jemen

Bij deze opgave horen tekst 2 en figuur 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Jemen is een land in het Midden-Oosten. Het beschikt over olie- en gasreserves en ligt ten zuiden van Saudi-Arabië.

Saudi-Arabië is een grootmacht in het Midden-Oosten, net als Iran.

In Jemen leven verschillende bevolkingsgroepen. Sinds 2014 woedt er een langdurige strijd tussen onder meer de Houthi's, een etnische minderheidsgroep, en de internationaal erkende Jemenitische regering.

De bevolking van Jemen ervaart dagelijks de verwoestende gevolgen van deze jarenlange strijd. In voetbaltoernooien vinden sommigen enige troost en voldoening.

In 2019 hebben onderzoekers Tandon en Vishwanath onderzoek gedaan onder de bevolking die onder de zware omstandigheden in Jemen leeft. Zij doen onderzoek naar factoren die het moeilijk maken om gegevens te verzamelen onder respondenten in oorlogsgebieden.

Gebruik tekst 2.

Er is een aantal groepen theorieën die het gedrag van staten verklaren.

In tekst 2 staat dat Iran en Saudi-Arabië zich mengen in het conflict in Jemen.

- 3p 7 Geef vanuit de groep realistische theorieën een verklaring voor de inmenging van Iran en Saudi-Arabië in het conflict in Jemen. Gebruik in je verklaring:
- een omschrijving van de groep realistische theorieën en informatie uit tekst 2;
 - de omschrijving van het kernconcept conflict.

Zie tekst 2.

De VN-Veiligheidsraad is een orgaan van de Verenigde Naties (VN). De VN-Veiligheidsraad heeft niet ingegrepen, ondanks de humanitaire ramp in Jemen.

De VN-Veiligheidsraad heeft verschillende kenmerken, zoals het kunnen opleggen van bindende sancties.

- 2p 8 – Noem een **ander** kenmerk waaruit interventiemacht van de VN-Veiligheidsraad blijkt.
- Beredeneer met **nog een ander** kenmerk van de VN-Veiligheidsraad waarom de VN-Veiligheidsraad inactief blijft in de strijd in Jemen.

Gebruik tekst 2.

- 2p 9 Geef aan welke **twee** kenmerken van een fragiele staat te herkennen zijn in Jemen na het uitbreken van de oorlog in 2014. Gebruik in je antwoord per kenmerk informatie uit tekst 2.

Gebruik tekst 2.

ONDANKS DE OORLOG WORDEN IN JEMEN VOETBALTOERNOOIEN GEORGANISEERD. ER ZIJN VERSCHILLENDE FACTOREN DIE SOCIALE COHESIE BEVORDEREN. EEN DAARVAN IS WEDERZIJDSE AFHANKELIJKHEID.

- 2p 10 Beredeneer met een **andere** factor dat de voetbaltoernooien in Jemen kunnen bijdragen aan de sociale cohesie tussen de aanwezigen op de voetbaltoernooien. Gebruik in je redenering:
- een factor die sociale cohesie bevordert en informatie uit tekst 2;
 - de omschrijving van het kernconcept sociale cohesie en informatie uit tekst 2.

Gebruik tekst 2.

DOOR DE OORLOG STAAN NATIEVORMING EN STAATSVORMING IN JEMEN ONDER DRUK. NATIEVORMING EN STAATSVORMING ZIJN VOORTDURENDE VERANDERINGSPROCESSEN.

- 1p 11 Geef aan waarom de voetbaltoernooien in Jemen bijdragen aan natievorming. Gebruik in je antwoord een omschrijving van natievorming en informatie uit tekst 2.
- 1p 12 Geef aan waarom de voetbaltoernooien in Jemen losstaan van staatsvorming. Gebruik in je antwoord de omschrijving van het kernconcept staatsvorming.

Gebruik figuur 1.

IN FIGUUR 1 STAAN RESULTATEN UIT HET ONDERZOEK VAN TANDON EN VISHWANATH NAAR HET VERZAMELEN VAN GEGEVENS IN OORLOGSSITUATIES, NAMELIJK RESULTATEN OVER HET PERCENTAGE RESPONDENTEN IN JEMEN DAT STOPT TIJDENS DE AFNAME VAN EEN VRAGENLIJST.

WETENSCHAPPELIJKE ONDERZOEKEN MOETEN AAN EISEN VOLDOEN.

- 2p 13
- Beredeneer welke variabele in figuur 1 iets zegt over de representativiteit van het onderzoek in Jemen. Gebruik in je redenering de eis van representativiteit.
 - Beredeneer welke variabele in figuur 1 iets zegt over de interne validiteit van het onderzoek in Jemen. Gebruik in je redenering de eis van interne validiteit.

Gebruik figuur 1.

Figuur 1 gaat over de uitval van respondenten in Jemen tijdens de afname van een vragenlijst van elf vragen. In de figuur staat informatie over de gevoeligheid van de vraag en over het bestuur van de regio waarin de respondenten wonen.

- 2p 14
- Leg uit of de uitval van de respondenten verband houdt met de gevoeligheid van de vraag. Gebruik in je uitleg gegevens uit figuur 1.
 - Leg uit of de uitval van de respondenten verband houdt met het bestuur van de regio waarin respondenten wonen. Gebruik in je uitleg gegevens uit figuur 1.

Opgave 3 VN-vredeshandhavers

Bij deze opgave horen tekst 3 en tabel 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Na het sluiten van een vredesverdrag tussen strijdende partijen kan een land aan de Verenigde Naties (VN) vragen om te helpen met het uitvoeren van dat vredesverdrag. Daartoe kan een VN-vredesmissie worden ingezet. VN-vredesmissies vinden plaats onder verantwoordelijkheid van de VN-Veiligheidsraad en worden uitgevoerd door VN-vredeshandhavers, bijvoorbeeld VN-militairen. Jaarlijks wordt op 29 mei de Internationale Dag van de VN-vredeshandhavers gevierd.

Om te achterhalen of VN-vredesmissies democratie bevorderen hebben politicologen Blair, Di Salvatore en Smidt onderzoek gedaan naar VN-vredesmissies in Afrikaanse landen tijdens of na een burgeroorlog. Zij hebben daarvoor de samenhang tussen de inzet van VN-vredeshandhavers en de sterkte van de democratie in deze landen onderzocht. De onderzoekers hebben naar diverse factoren gekeken, zoals of de vredeshandhavers een uniform of burgerkleding dragen.

Gebruik tekst 3.

Er zijn verschillende globaliseringsprocessen die de macht van staten kunnen aantasten, zoals de groeiende invloed van intergouvernementele organisaties. In tekst 3, over de inzet van VN-vredeshandhavers, is een ander globaliseringsproces is te herkennen.

- 2p 15
- Verklaar vanuit het functionalisme-paradigma dat de VN de VN-vredeshandhavers kan inzetten wanneer dit **andere** globaliseringsproces de macht van een staat aantast. Gebruik in je verklaring:
- een globaliseringsproces dat de macht van staten kan aantasten en informatie uit tekst 3;
 - een aanname van het functionalisme-paradigma en informatie uit tekst 3.

Gebruik tekst 3.

Het Nederlandse buitenlandbeleid wordt gekenmerkt als een beleid van de dominee en de koopman.

- 2p 16 Beredeneer vanuit dit beleid waarom Nederland deelneemt aan de VN-vredesmissies. Gebruik in je redenering:
- een kenmerk van de dominee in het Nederlandse buitenlandbeleid en informatie uit tekst 3;
 - een kenmerk van de koopman in het Nederlandse buitenlandbeleid en informatie uit tekst 3.

Gebruik tekst 3.

- 3p 17 Leg uit dat in de VN-vredesmissies een geïstitutionaliseerde samenwerking te herkennen is. Gebruik in je uitleg:
- de omschrijving van het kernconcept institutionalisering en informatie uit tekst 3;
 - de omschrijving van het kernconcept samenwerking en informatie uit tekst 3.

Zie tabel 1.

Politicologen Blair, Di Salvatore en Smidt hebben voor het meten van democratie in een land gebruikgemaakt van een bestaande index voor democratie (V-Dem). In deze index staan indicatoren van democratie, oftewel vereisten voor democratie. Een daarvan is vrije, eerlijke en regelmatige verkiezingen.

- 2p 18 Noem **twee andere** indicatoren van democratie die de onderzoekers gebruikt kunnen hebben.

Gebruik tabel 1.

In tabel 1 staan vier correlaties die de sterkte aangeven van de samenhang tussen VN-vredeshandhavers en een indicator van democratie, namelijk vrije, eerlijke en regelmatige verkiezingen.

- 1p 19 Formuleer een hypothese die door **alle** correlaties in tabel 1 bevestigd wordt. Gebruik in je hypothese de formulering Als ..., dan ...

Gebruik de toelichting van tabel 1.

De onderzoekers benadrukken dat de onderzoeksresultaten correlaties beschrijven. Toch geven de onderzoekers informatie, die volgens hen kan bijdragen aan een causale interpretatie van de correlaties.

Voorwaarden voor causaliteit zijn dat de onafhankelijke variabele correleert met en in tijd voorafgaat aan de afhankelijke variabele.

- 1p 20 Geef aan welke **andere** voorwaarde voor causaliteit te herkennen is in de toelichting op tabel 1. Gebruik in je antwoord informatie uit de toelichting van tabel 1.

Opgave 4 Minecraft challenge in Hengelo

Bij deze opgave hoort tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

De gemeente Hengelo heeft basisschoolleerlingen laten meedenken over de herontwikkeling van een winkelcentrum. Meestal organiseert een gemeente een inspraakavond of een vergadering om burgers te betrekken bij een besluit over de inrichting van de leefomgeving. Speciaal voor de basisschoolleerlingen heeft de gemeente een Minecraft challenge georganiseerd. Minecraft is een computerspel waarin spelers in een virtuele wereld gebouwen en voorzieningen kunnen bouwen. Het woord 'challenge' wordt vaak gebruikt voor een grappige of gevaarlijke online-opdracht waarmee met name jongeren worden uitgedaagd.

Gebruik de inleiding van deze opgave.

- 2p 21 Beredeneer dat de gemeente bijdraagt aan de politieke socialisatie van de basisschoolleerlingen door aan te sluiten op de jongerencultuur. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept cultuur en informatie uit de inleiding van deze opgave;
 - de omschrijving van het kernconcept politieke socialisatie en informatie uit de inleiding van deze opgave.

Gebruik tekst 4.

De gemeenteraad moet een besluit nemen over het definitieve ontwerp van het winkelcentrum in Hengelo.

- 2p 22 Beredeneer dat de representatie van basisschoolleerlingen met de Minecraft challenge de representativiteit van het besluit kan vergroten. Gebruik in je redenering:
- de omschrijving van het kernconcept representatie en informatie uit tekst 4;
 - de omschrijving van het kernconcept representativiteit en informatie uit tekst 4.

Gebruik tekst 4.

De Minecraft challenge voor de herontwikkeling van het winkelcentrum in Hengelo maakt onderdeel uit van de politiek in de gemeente Hengelo. Politiek heeft drie aspecten. Een daarvan is polity.

- 2p 23 Leg uit van welke **twee andere** aspecten van politiek de Minecraft challenge onderdeel uitmaakt. Gebruik in je uitleg per aspect van politiek een omschrijving en informatie uit tekst 4.

Gebruik tekst 4.

Het barrièremodel is een model van politieke besluitvorming dat vier barrières en twee typen macht onderscheidt.

De wethouder is een actor die realisatiemacht kan inzetten om de inbreng van de basisschoolleerlingen voor het winkelcentrum te verwezenlijken.

Toch kan de wethouder niet beloven dat dit lukt, omdat er ook andere actoren betrokken zijn bij de besluitvorming.

- 3p **24** Beredeneer dat bij de tweede barrière een **andere** actor hindermacht kan inzetten, waardoor de basisschoolleerlingen weinig terugzien van hun inbreng. Gebruik in je redenering:
- een omschrijving van de tweede barrière van het barrièremodel en informatie uit tekst 4;
 - een actor bij de tweede barrière van het barrièremodel;
 - een omschrijving van het begrip hindermacht en informatie uit tekst 4.

Gebruik tekst 4.

Het kernconcept democratisering wordt omschreven als: 'het proces van verandering van de machts- en gezagsverhoudingen door een grotere inspraak en medezeggenschap van degenen met minder macht'.

- 2p **25** Beredeneer of de Minecraft challenge van de gemeente bij democratisering past. Gebruik in je redenering de omschrijving van het kernconcept democratisering en informatie uit tekst 4.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.